

Deliberativ pedagogik, radikal socialkonstruktivism och framgångsrik kommunikation

KLAS ROTH

Institutionen för samhälle, kultur och lärande, Lärarhögskolan i Stockholm

Tholander menar i sitt inlägg i *Pedagogisk Forskning i Sverige* nr 3/2006 att han kan »analysera hur människor tillsammans skapar, tillrättalägger och begripliggör världen» (s 221), och att han som socialkonstruktionist låter nöja sig med »att studera hur konstruktioner, stora som små, uppkommer, används, reproduceras, förändras, undermineras, upphör och så vidare» (s 220). (Jag kommer fortsättningsvis att använda begreppen *socialkonstruktivism* och *socialkonstruktivist* som synonyma med Tholanders *socialkonstruktionism* och *socialkonstruktionist*.) Här ovan formuleras ett samband mellan en specifik forskningsansats och en slags kunskap. Den förra innebär att sociala konstruktioner kan studeras i diskursanalytiska termer och den senare att kunskap förstås som socialt konstruerad, och att världen begripliggörs via socialt konstruerad kunskap eller diskurser.

Mitt övergripande syfte med den här artikeln är att visa (i) att vi har skäl (a) att inte acceptera en radikal variant av socialkonstruktivismen, och (b) att beakta »tre slags kunskap», samt (ii) att vi behöver en annan forskningsansats än den som uteslutande baseras på en radikal socialkonstruktivism; en utvecklad diskursteoretisk ansats i termer av deliberativ pedagogik. Deliberativ pedagogik tar hänsyn till »tre slags kunskap» och kan användas för att undersöka om och i vilken utsträckning kommunikation mellan berörda parter är eller har varit framgångsrik och deliberativ samt huruvida till exempel beslut är motiverade av kraften hos det bättre argumentet.

Jag inleder med att diskutera frågan om (radikal) socialkonstruktivism är reduktionistisk, beaktar »tre slags kunskap» som nödvändiga villkor för förståelse för att sedan diskutera huruvida den omfattar den tredje dogmen (jfr Hacking, 1999, för en kritisk diskussion av socialkonstruktivism och Linell, 2006, för en kritisk diskussion av radikal socialkonstruktivism). Jag kommer att argumentera för att den kunskapssyn som radikal socialkonstruktivism ger uttryck för är ohållbar; den är reduktionistisk, beaktar inte nödvändiga villkor för förståelse och omfattar empirismens tredje dogm. Till sist avslutar jag

med några kommentarer om vad som kan undersökas med utgångspunkt från idéer för deliberativ pedagogik.

RADIKAL SOCIALKONSTRUKTIVISM: REDUKTIONISM, ›TRE SLAGS KUNSKAP› OCH DEN TREDJE DOGMEN

Socialkonstruktivism är ett av flera uttryck för en allmän kunskapsteori, konstruktivism, en teori om att kunskap är konstruerad och inte upptäckt. Konstruktivism omfattar olika inriktningar från radikal konstruktivism, som innebär att individer konstruerar kunskap, till socialkonstruktivism som innebär att kunskap konstrueras mellan individer. Jag kommer i huvudsak att diskutera radikal socialkonstruktivism som en mer exceptionell, om än inte alltför ovanlig, variant av socialkonstruktivism.

Konstruktivism och dess olika inriktningar har influerats av bland annat Wittgenstein (1978) och i synnerhet samfundstolkningar av hans idéer om att följa en regel är en praktik (se Roth 1996 för en diskussion av nämnda tolkningar och huruvida regelföljandet är en social praktik), Berger och Luckman (1972), Foucault (1970, 1972, 1978, 1980, 1993), Mannheim (1997), men även av Vygotsky (1978, 1986) och inspirerat till kritiska diskursanalyser exempelvis av Fairclough (1995).

Om man som (radikal) socialkonstruktivist menar att objekt i världen utanför subjektets medvetande inte bestämmer eller har någon som helst relevans för bestämningen av språkliga uttrycks innebörd utan hänvisar till språkbruket inom specifika samfund så förefaller dennes idé vara att meningen hos uttryck bestäms av samfundets bruk i varje enskilt fall och att tillämpningar av yttranden är korrekta om och endast om de används i överensstämmelse med samfundets bruk, annars inte.

Sociala faktorer tycks därmed tolkas i termer av överensstämmelse i tillämpningar. En sådan tolkning innebär att barn och ungdomar men även vuxna lär sig att tillämpa språkliga uttryck korrekt och förstår att använda dem korrekt genom att tillämpa dem i överensstämmelse med hur andra språkanvändare brukar dem i varje enskilt fall. Korrekthet avgörs då av överensstämmelse i tillämpningar och meningen hos språkliga uttryck förklaras i dessa termer.

Diskursanalys skulle då kunna innebära att förekomsten av en viss typ av språkliga uttryck inom vissa samfund observeras och analyseras, och att överensstämmelse i användningar av yttranden ger uttryck för till exempel styrande principer som strukturerar och reglerar tankar, intentioner och beteenden hos berörda personer (se t ex Popkewitz, 1999 s 6, som formulerar en sådan idé om språkets relation till och effekt på tankar och intentioner). Men överensstämmelse i tillämpningar eller styrande principer strukturerar och reglerar inte nödvändigtvis tankar, intentioner och beteenden eller bestämmer meningen hos språkliga uttryck i en stark mening (se Roth, 2006 s 582 f, för en diskussion om detta).

En förklaring av begreppen förståelse eller korrekthet kan inte reduceras till en fråga om överensstämmelse i tillämpningar. För att kunna förklara hur språkanvändare förstår språkliga uttryck om sig själva, andra och omvärlden

räcker det inte att studera hur de tillsammans använder språkliga uttryck och hänvisa till att de tillämpar dem på likartat sätt i likartade situationer. Det krävs att man beaktar deras kunskap om sig själva, andra och omvärlden för att kunna förklara språklig mening och hur språkanvändare förstår de uttryck de använder.

Jag förnekar inte att sociala faktorer har betydelse vid bestämningen av språkliga uttrycks innebörd (den svagare tesen), men avvisar idén att meningen hos språkliga uttryck uteslutande kan förklaras i termer av sociala faktorer (den starkare tesen eller radikal socialkonstruktivism). Här skiljer vi oss åt, radikala socialkonstruktivister och jag i våra sätt att tänka om förklaringar av språkliga uttrycks mening, men också i hur man kan »analysera hur människor tillsammans skapar, tillrättalägger och begripliggör världen». Jag menar att världen inte tillrättaläggs eller begripliggörs med de begrepp vi använder. Däremot kan vi begripliggöra de språkliga uttryck vi använder i kommunikation med varandra och för att kunna göra det behöver ›tre slags kunskap› beaktas.

För att kunna avgöra om minst två personer menar samma sak med samma eller likartade uttryck räcker det inte att hänvisa till att de tillämpar dem på samma eller likartade sätt i relevant likartade situationer. Vi kan inte heller förklara hur språkanvändare förstår de språkliga uttryck som används genom att uteslutande hänvisa till överensstämmelse i tillämpningar. Jag skulle kunna använda ett uttryck på samma eller likartade sätt som någon annan utan att förstå vad uttrycket betyder eller vad den andre menar, och omvänt. Även om jag förstår vad uttrycket betecknar och använder det på samma eller likartade sätt som någon annan språkanvändare om en händelse eller ett objekt, så innebär det inte att vi har samma eller likartad kunskap om händelsen eller objektet eller ens att vi förstår de uttryck vi använder på samma eller likartade sätt.

Vi kan ha och har många gånger olika erfarenhet och kunskap om händelser och objekt i världen, men även om varandra och bara för att vi använder samma eller likartade begrepp och uttryck kan vi inte uteslutande hänvisa till överensstämmelse i tillämpningar för att förklara innebörden hos de begrepp och uttryck vi använder. Om det är så att språkanvändare har en unik tillgång till kunskap om sig själva (gällande föreställningar, avsikter, övertygelser etc) och att språkliga uttrycks innebörd inte uteslutande bestäms av sociala faktorer i en stark mening utan även av den mening språkanvändare tillskriver yttranden och att deras användning av språkliga uttryck påverkas kausalt av deras reaktioner på objekt och händelser i världen så kan vi inte erhålla kunskap om hur språkanvändare förstår varandras yttranden enbart genom att studera och analysera huruvida de tillämpar språkliga uttryck på samma eller likartade sätt i relevant likartade situationer.

Om det är så att meningen hos ett uttryck inte är identisk med tillämpningen kan vi inte heller förklara hur språkanvändare förstår »hur konstruktioner, stora som små, uppkommer, används, reproduceras, förändras, undermineras, upphör och så vidare» genom att hänvisa till överensstämmelse i tillämpningar inom till exempel ett samfund av språkanvändare och de konventioner som där råder. Det krävs också att man tolkar den andres yttranden i överens-

stämmelse med vad han eller hon menar med dem och att språkanvändares reaktioner på objekt och händelser i världen beaktas.

Om det även är så att samfundets bruk inte är avgörande för hur språkanvändare bör tillämpa språkliga uttryck, vilket Davidson (2004b) menar, kan vi inte heller förklara förståelse eller kommunikativ framgång. Det vill säga att yttranden med nödvändighet tolkats korrekt av berörda språkanvändare, genom att hänvisa till språkliga konventioner eller principer som styrande eller reglerande meningen hos språkliga uttryck. Han menar att vi inte kan förklara vare sig förståelse eller språkliga uttrycks mening uteslutande i termer av konventioner. Kathrin Glüer (2001 s 55, kursiv i original) säger:

From a Davidsonian point of view, it clearly is not necessary for communication that there are *shared* conventions governing the assignment of meanings to words (and sentences). That is, for two speakers communicating with each other, it is not necessary that there is a convention assigning the *same* meaning to an expression regardless of which of the speakers utters it. It is not necessary that there is a convention to this effect since it is not necessary that the same meaning is assigned to an expression across speakers at all, no matter what the nature of the assignment is. All that matters for successful communication is that, regarding a specific utterance, the hearer assigns the meaning that the speaker intended.

Även om språkliga uttryck används på samma eller likartade sätt kan en språkanvändare vilja att en annan talare tolkar hans eller hennes uttryck i enlighet med hans eller hennes intentioner och de är inte nödvändigtvis desamma varje gång samma eller likartade uttryck används. Det gör skillnad om en skådespelare på scen inför publik inte bara använder uttryck som handlar om smärta och försöker gestalta smärta utan faktiskt även känner smärta orsakad av en händelse på scen för hur personer i omgivningen förstår avsikten och därmed innebörden av specifika uttryck.

Om exempelvis skådespelaren säger: »Jag känner stor smärta i bröstkorset» och motspelerskan säger: »Jag förstår din förtvivlan, men jag älskar en annan» och skådespelaren har fått hjärtinfarkt och vill meddela sin motspelerska om den faktiska smärta han känner och råkar använda samma uttryck som han annars använder i samma scen så tolkar motspelerskan honom som att han istället menar att han gestaltar den smärta en man kan känna när hans fru älskar en annan.

Samfundets bruk utgör alltså inte nödvändigtvis en norm för hur språkliga uttryck skall eller bör förstås. Om det vore så skulle vi identifiera förståelse av språkliga uttrycks mening med överensstämmelse i tillämpningar och förklara språkanvändares avsikt(er) i termer av att han eller hon tillämpar ett uttryck på samma eller likartat sätt som andra i likartade situationer, vilket alltså inte nödvändigtvis är korrekt i varje enskilt fall.

För att förstå eller tolka språkliga uttryck krävs visserligen att språkanvändare vanligen använder samma eller likartade uttryck på likartade sätt i likartade situationer, men också att uttrycket tillskrivs den mening talaren avsåg. För att klargöra innebörden av yttranden räcker det alltså inte att enbart

studera hur språkliga uttryck vanligen används i vissa sammanhang. Man behöver även beakta språkavvändares avsikter och den kausala påverkan objekt och händelser i världen har på deras användning av språkliga uttryck.

Om radikala socialkonstruktivister trots dessa invändningar skulle hävda att meningen hos våra språkliga uttryck uteslutande bestäms av överensstämmelsen i tillämpningar av språkliga uttryck i den språkliga interaktionen mellan språkavvändare kan vi fråga honom eller henne hur två eller fler språkavvändare som brukar uttryck på samma eller likartade sätt introducerar distinktionen mellan att följa en regel och att tro sig följa en regel. Davidson (2001 s 3) säger:

All the sunflowers in the field turn together to face the sun: are they following a rule? Surely not in the required sense; they have no concepts and so cannot misapply concepts. Simply adding further creatures with identical dispositions cannot turn dispositions into rule-following ... For why *ought* I to go on as others do? What makes their behaviour my norm? It does not answer this question to say that the teacher, or society, tells me. They can punish me if I fail to toe the line, but fear of punishment can't, in itself, give me the idea that there is anything more wrong with my action than that others don't like it. What is missing, one might say, is the idea of understanding.

Överensstämmelse i beteenden, till exempel språkliga sådana, är alltså inte ett tillräckligt villkor för att förklara regelföljande. Vi behöver beakta språkavvändares förståelse av de uttryck som används. Vi kan alltså inte, enligt Davidson, avgöra skillnaden mellan att tro att vi tillskriver ett yttrande samma eller likartad innebörd och att vi tillskriver samma eller likartad innebörd genom att hänvisa till överensstämmelsen i tillämpningar. Vi kan inte heller förklara förståelse av språkliga uttrycks mening eller kommunikativ framgång genom att hänvisa till den externa relationen mellan tillämpningar av språkliga uttryck. Vi kan nämligen inte vara säkra på att vi tillskriver ett uttryck samma eller likartad innebörd enbart för att vi använder det på samma eller likartade sätt i likartade situationer. Det krävs också som vi sett att man förstår den andres avsikt och att man reagerar ungefär likartat på objekt och händelser i världen.

Genom att utgå från hur berörda personer förstår ett yttrande kan vi avgöra skillnaden mellan att tro att de tillskriver ett yttrande samma eller likartad innebörd, och att de tillskriver det samma eller likartad innebörd. En socialkonstruktivism som omfattar den starka tesen och som inte beaktar »tre slags kunskap» kan därmed inte användas för att förklara språkavvändares förståelse av språkliga uttryck. Och om radikala socialkonstruktivister inte kan förklara förståelse i termer av överensstämmelse i tillämpningar så tycks det inte återstå något annat för honom eller henne än att beskriva överensstämmelser i tillämpningar av språkliga uttryck i relevant likartade situationer, och då kan vi fråga oss vari den så kallade kopernikanska revolutionen består, ett yttrande som Merton (1968 s 513 f) använde 1957:

The »Copernican revolution« in this area of inquiry consisted in the hypothesis that not only error or illusion or unauthenticated belief but also the discovery of truth was socially (historically) conditioned ... The sociology of knowledge came into being with the signal hypothesis that even truths were to be held socially accountable, were to be related to the historical society in which they emerged.

Socialkonstruktivister, inklusive de radikala, motsätter sig idén att meningen hos språkliga uttryck bestäms eller påverkas av objekt och händelser i världen. De hävdar att de inte har mening genom att beteckna objekt i världen och att språkliga uttryck inte representerar eller avtecknar världen. Man hävdar istället att världen konstrueras genom språket och att språkanvändares konstruktioner är historiskt betingade till skillnad från realister som ger uttryck för att språket kan användas för att upptäcka världen och att sann kunskap inte är historiskt betingad, utan universell. Radikala socialkonstruktivister hävdar dessutom att begreppsscheman eller diskurser ordnar eller passar till den oordnade strömmen av erfarenheter, det vill säga antingen systematiserar begreppsscheman eller diskurser den oordnade strömmen av erfarenheter eller så användas de till att förutsäga, redogöra för eller förklara subjektens erfarenheter.

Med diskurser begripliggörs världen, enligt radikala socialkonstruktivister, och subjekten, språkanvändare, får världen att framträda på meningsfulla sätt via sina konstruktioner av den. Radikal socialkonstruktivism tycks därmed omfatta det Davidson (2004c) kallar den tredje dogmen, empirismens tredje dogm; den mellan begreppsliga scheman och empiriskt innehåll. Här skiljer sig dock radikala konstruktivister från (radikala) socialkonstruktivister. Ernst von Glasersfeld (1995 s 1), en representant för den radikala versionen av konstruktivism, säger:

What is radical constructivism? It is an unconventional approach to the problems of knowledge and knowing. It starts from the assumption that knowledge, no matter how it be defined, is in the heads of persons, and that the thinking subject has no alternative but to construct what he or she knows on the basis of his or her own experience. What we make of experience constitutes the only world we consciously live in. It can be sorted into many kinds, such as things, self, others, and so on. But all kinds of experience are essentially subjective, and though I may find reason to believe that my experience may not be unlike yours, I have no way of knowing that it is the same. The experience and interpretation of language are no exception.

von Glasersfeld (1995 s 1) menar att denna uppfattning om kunskap är »profoundly shocking». Men radikala socialkonstruktivister är kritiska till och förkastar idén att enskilda subjekt (individer) konstruerar kunskap om världen, och därmed ordnar en oordnad ström av erfarenheter eller sinnesförnimmelser på egen hand, och hävdar istället att subjekten (individerna) tillsammans, intersubjektivt, konstruerar begreppsscheman eller diskurser som

systematiserar eller passar till erfarenheter. Chia (2000 s 513) skriver till exempel:

Social objects and phenomena such as ›the organization›, ›the economy›, ›the market›, or even ›stakeholders› or ›the weather›, do not have a straightforward and unproblematic existence independent of our discursively-shaped understandings. Instead, they have to be forcibly carved out of the undifferentiated flux of raw experience and conceptually fixed and labelled so that they can then become the common currency for communicational exchanges.

Och Mats Börjesson (2003 s 32 f) formulerar sig på följande sätt:

Diskurserna föregår verkligheten, snarare än avspeglar dem. Utan diskurser kan världen inte framträda på något meningsfullt sätt ... Vare sig krukskärvor eller skogar har några essenser, ingenting är autentiskt eller helt bara sig självt – bortom det av diskurser satta sammanhanget. Lerbitar, krossade krukor, värdefulla artefakter, skogar, dungar, regnskogar, ekosystem – även det vi till vardags kallar naturen är i själva verket alltid satt genom språkliga kategorier.

Här kan vi se att en distinktion görs mellan begreppsliga scheman och empiriskt innehåll och att dessa begreppsscheman eller diskurser antingen ordnar eller passar till våra erfarenheter. Dessa kategorisystem eller perspektiv gör det möjligt för världen, enligt radikala socialkonstruktivister, att framträda på meningsfullt sätt för berörda subjekt.

Men med Davidson (2004c) har vi ytterligare skäl att betvivla radikal socialkonstruktivism likväl som vi har anledning att betvivla radikal konstruktivism och betrakta den radikala sociala varianten, den som driver den starkare tesen, inte bara som en reduktionistisk kunskapsteori utan också som en teori om kunskap som omfattar den tredje dogmen (den första dogmen handlar om distinktionen mellan analytiska och syntetiska satser; den andra om reduktionismen).

För vad innebär det att organisera något med hjälp av språket? Är det enbart erfarenheten som skall eller kan organiseras? Hur är det då med språket? Finns det något som språk som också kan organiseras och vad i så fall organiserar språket? Hur kan vi avgöra att våra erfarenheter är oordnade? Och om vi inte kan göra någon skillnad mellan att tro oss ha organiserat ett specifikt oorganiserat innehåll och faktiskt ha organiserat samma eller likartade innehåll blir vadhelst vi säger att ha organiserat ett oorganiserat innehåll, vilket vore utan klar mening. Inte ens idén om att begreppsscheman eller diskurser skulle passa till våra erfarenheter tillför något begripligt till begreppet sanning.

Enligt Davidson (2004a) finns det ingenting i världen som satser eller ord refererar till och som gör våra satser eller teorier sanna. Och om det är så kan vi inte hänvisa till detta »något» i världen som våra satser skulle passa till och göra dem sanna. Men detta innebär inte att sanningsbegreppet är redundant vilket Tholander (2006 s 220) förefaller hävda. Det innebär inte heller att

socialkonstruktivism med nödvändighet skulle vara det enda alternativet till någon form av realism. Sanningsbegreppet är tvärtom väsentligt vid en redogörelse av meningen hos språkliga uttryck.¹

Med hjälp av sanningsbegreppet visar Davidson (2004a) hur olika satser kan kopplas samman liksom under vilka villkor en sats kan förstås vara meningsfull. Det förra exemplifieras på följande sätt: satsen »Deliberativ pedagogik kan användas för att undersöka om och i vilken utsträckning språklig kommunikation är eller har varit framgångsrik och deliberativ» är sann i språk L om och endast om deliberativ pedagogik kan användas för att undersöka om och i vilken utsträckning språklig kommunikation är eller har varit framgångsrik och deliberativ.

Davidson (2004a) använder den modifierade teorin om sanning och den tolkningsteori han utvecklat – en teori om radikal tolkning – för att visa vilka villkor som måste vara uppfyllda för att kunna förklara språkanvändares förståelse av och meningen hos språkliga uttryck, nämligen »tre slags kunskap»; (i) kunskap om vad som finns i andras medvetande, (ii) kunskap om en delad värld, och (iii) kunskap om våra avsikter och vad vi själva tänker och känner. Den första sortens kunskap handlar om det som är socialt tillgängligt och offentligt, dvs. kunskap om tillämpningar av språkliga uttryck (att språkanvändare kan tillämpa språkliga uttryck, och översätta från objektsspråk till subjektsspråk, vilket kan uttryckas i ett metaspråk, det vill säga att s är sann (i objektsspråket L) om och endast om p (i subjektsspråket). Den handlar också om språkanvändares förståelse av vad den andre menar med de uttryck han eller hon använder (att uttrycket tillskrivs den mening språkanvändaren avsåg). Den andra sortens kunskap handlar om att vi reagerar ungefär likartat på samma eller likartade objekt och händelser i världen, och den tredje sortens kunskap handlar om individers kunskap om sina intentioner, tankar och känslor. De är, enligt Davidson (2004d), nödvändiga för att kunna förklara hur språkanvändare kan tolka uttryck meningsfullt och ingen av dessa »tre slags kunskap» kan reduceras till någon annan slags kunskap enligt honom.

Med andra ord, vi begripliggör inte världen eller får världen att framställas på meningsfulla sätt uteslutande via diskurser eller radikala sociala konstruktioner. Därmed är det inte meningsfullt att enbart studera diskurser i syfte att avgöra »hur människor tillsammans skapar, tillrättalägger och begripliggör världen» (Tholander 2006 s 221). Vi kan dock begripliggöra meningen hos språkliga uttryck genom att förstå den innebörd talaren tillskriver specifika yttranden, hur deras tillämpningar av språkliga uttryck påverkas kausalt av objekt och händelser i världen och hur språkanvändare brukar uttryck tillsammans. Och skulle socialkonstruktivisten förkasta den starkare tesen för att istället förespråka den svagare om att sociala faktorer har betydelse för språkliga uttrycks mening så krävs ändå att »tre slags kunskap» beaktas för att kunna förklara framgångsrik kommunikation, det vill säga hur språkanvändare förstår eller kan tolka språkliga uttryck korrekt och en annan forskningsansats behövs för att studera och analysera framgångsvillkoren samt den deliberativa karaktären på kommunikationen mellan berörda parter (se nedan).

Så här långt har jag argumenterat för att vår förståelse av språkliga uttryck är avhängig ›tre slags kunskap› och att det behövs en annan forskningsansats än den traditionella diskursanalytiska för att förklara hur språkanvändare kan kommunicera framgångsrikt.

DELIBERATIV PEDAGOGIK OCH FRAMGÅNGSRIK KOMMUNIKATION

Till sist ska jag försöka säga något om vad som kan granskas med utgångspunkt från några idéer för deliberativ pedagogik. Deliberativ pedagogik är ett begrepp jag lanserat som ett uttryck för en forskningsansats (se bland annat Roth 2004, 2006a, b, c) som tar i beaktande ›tre slags kunskap› och därmed nödvändiga villkor för förståelse. Med deliberativ pedagogik har vi idéer för hur vi kan undersöka om och i vilken utsträckning kommunikationen varit framgångsrik, men också om och i vilken utsträckning berörda parter reflekterat och kritiskt granskat både yttranden och de eventuella skäl som anges. Och för att kunna undersöka om och i vilken utsträckning kommunikationen mellan berörda parter är eller har varit både framgångsrik och deliberativ behöver vi göra en skillnad mellan objektdiskurser och metadiskurser.

Objektdiskurser kännetecknas av de yttranden som används av språkanvändare och metadiskurser av om och i vilken utsträckning språkanvändare tillsammans reflekterar över och kritiskt granskar använda yttranden och deras giltighet samt de eventuella skäl som anges som stöd för dem. Detta innebär bland annat att objektdiskurser, men också metadiskurser, kan granskas, det vill säga vilka yttranden som fälls i kommunikationen mellan berörda parter eller kommer till uttryck i skrift samt om och i vilken utsträckning berörda parter även delibererar, det vill säga reflekterar och kritiskt granskar meningen och legitimiteten hos använda yttranden tillsammans.

Dessutom kan även språkanvändares föreställningar, avsikter och intressen granskas och den inverkan de har på förståelsen av innebörden av använda språkliga uttryck samt hur tillämpningar av språkliga uttryck påverkas kausalt av språkanvändares reaktioner på objekt och händelser i omgivningen. Det kan dessutom undersökas om och i vilken utsträckning berörda parter är villiga att delge varandra sina intressen, avsikter och uppfattningar, men också huruvida de är fria och ges möjlighet att delta i eventuella kommunikations- och deliberationsprocesser.

Det kan även undersökas hur språkanvändare förhåller sig till varandra i kommunikationen, det vill säga huruvida de är respektfulla och toleranta i förhållande till varandra och de olika identiteter de är bärare av, de yttranden de använder samt de eventuella skäl som anges och relationen mellan yttranden och angivna skäl. Dessutom kan även relationen mellan yttranden och angivna skäl granskas.²

Med deliberativ pedagogik kan därmed strukturella villkor för framgångsrik kommunikation undersökas liksom i vilken utsträckning språkanvändare aktualiserar väsentliga dispositioner i kommunikationen dem emellan (se Roth, 2006b, för en diskussion om dessa utgångspunkter). De förra handlar

om deltagande och procedur samt epistemiska och moraliska aspekter. De senare handlar bland annat om och i vilken utsträckning berörda parter är uppriktiga eller manipulativa och strategiska, men även villiga att uttrycka sina kunskaper, värden och avsikter, och att ange skäl. Det handlar också om och i vilken utsträckning berörda parter tillsammans reflekterar över och kritiskt granskar det de är berörda av samt huruvida de är toleranta och respektfulla i förhållande till varandra.

Deltagandet handlar om vilka som är berörda och vilka som deltar. Frågan om procedur handlar om var och när dessa processer äger rum, men också om statusen hos de sammanhang där kommunikations- och deliberationsprocesser äger rum. De epistemiska aspekterna handlar om de yttranden som används och deras legitimitet; huruvida skäl anges för de yttranden som används samt om relationen mellan använda yttranden och de angivna skälen. De moraliska handlar om hur berörda parter förhåller sig till såväl yttranden som de eventuella skäl som anges men också hur de förhåller sig till varandra i kommunikations- och deliberationsprocesser, det vill säga huruvida de är neutrala, toleranta och respektfulla i förhållande till eller negligerar de yttranden och de eventuella skäl som anges samt de personer som är berörda. De handlar även om och i vilken utsträckning berörda parter är fria och ges möjlighet att delta i ovan nämnda processer samt strävar mot det gemensamma goda för alla berörda.

Med dessa utgångspunkter kan deliberativ pedagogik inte rimligen förstås som en neokantiansk lära. Den avviker tvärtom från flera av de mer centrala inslagen i Immanuel Kants filosofi. Till exempel så gör deliberativ pedagogik inte skillnad mellan begreppsliga scheman och empiriskt innehåll, vilket Kant gör. Deliberativ pedagogik uppmärksammar snarare villkoren för samt karaktären av kommunikations- och deliberationsprocesserna och legitimiteten hos uppkomsten av dem. Det handlar inte heller om att ha en så kallad exklusiv tillgång till världen (vad det nu än betyder) eller att vare sig kunskap, moral, sanning eller språklig mening nödvändigtvis är given i varje enskilt fall för alla berörda. Istället för en slags kunskap beaktas tre. Istället för att uteslutande studera överensstämmelse i tillämpningar av språkliga uttryck granskas även språkanvändares förståelse samt om och i vilken utsträckning de tillsammans granskar det de är berörda av och huruvida resultat av kommunikations- och deliberationsprocesser är motiverade av skäl som kan accepteras av alla berörda som deltagare i dessa processer.

Om man med frågan om vad som konstrueras socialt menar hur vi kan förstå språkliga uttryck och vilka villkor som behöver beaktas, så kan vi alltså inte enbart utgå från den språkliga interaktionen mellan språkanvändare och huruvida de använder språkliga uttryck på samma eller likartade sätt i likartade situationer för att förklara meningen hos språkliga uttryck. Vi behöver även beakta händelser och objekt i omvärlden som orsak(er) till bestämningen av användningen av språkliga uttryck men även de intentioner, kunskaper, värden och föreställningar språkanvändarna har och som påverkar innebörden och förståelsen av meningen hos yttranden.

Socialkonstruktivism är eller har blivit en alltmer populär lära om kunskap (hur den uppstår, förändras samt vilka effekter socialt konstruerad kunskap

har på alla berörda) bland annat inom samhällsvetenskaplig forskning om bland annat skola, utbildning och lärande, och som sådan bör den granskas kritiskt. Inte bara för att den i sig omfattar olika inriktningar såsom radikala, sociala och radikala sociala, och driver såväl en svag som en stark tes om sociala faktorerers betydelse för förklaring av språklig mening, utan också för att den radikala är reduktionistisk, beaktar inte »tre slags kunskap» och omfattar empirismens tredje dogm. Traditionell diskursanalys tycks alltså baseras på en inadekvat kunskapssyn (den radikala). Och om det är så kan den inte användas för att undersöka om och i vilken utsträckning kommunikationen mellan berörda parter är eller har varit framgångsrik och deliberativ, framgångsvillkoren är eller har varit uppfyllda samt huruvida resultat av kommunikations- och deliberationsprocesser är motiverade av kraften hos det bättre argumentet för alla berörda som deltagare i dessa processer. För detta krävs en annan forskningsansats; en deliberativ pedagogisk sådan.

NOT

1. Se Tarski (1956) för ett genombrott i diskussion om sanningsbegreppet och Davidson (2004a) för en modifiering och vidareutveckling och diskussion om dess betydelse för meningsbegreppet samt huruvida det är redundant (se även Roth, 2006c, för en diskussion om sanningsbegreppet).
2. Det var bland annat detta jag granskade i den undersökning jag genomförde i grundskolan (se Roth 2004), det vill säga om och i vilken utsträckning en andra ordningens diskurs, metadiskursen, aktualiserades i det offentliga samtalet mellan lärare och elever.

LITTERATUR

- Berger, P.L. & Luckmann, T. 1972: *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin.
- Börjesson, M. 2003: *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Chia, R. 2000: Discourse analysis as organizational analysis. *Organization*, 7(3), 513–518.
- Davidson, D. 2001a: First person authority. I D. Davidson: *Subjective, intersubjective, objective. Philosophical Essays. Volume 3*. Oxford: Clarendon Press.
- Davidson, D. 2001: Externalisms. I P. Kotatko, P. Pagin & G. Segal (red): *Interpreting Davidson*. Stanford: CSLI Publications
- Davidson, D. 2004a: Radikal tolkning. I D. Davidson: *Språk, tanke och handling*. Stockholm: Thales.
- Davidson, D. 2004b: Kommunikation och konvention. I D. Davidson: *Språk, tanke och handling*. Stockholm: Thales.
- Davidson, D. 2004c: Själva idén om begreppsschema. I D. Davidson: *Språk, tanke och handling*. Stockholm: Thales.
- Davidson, D. 2004d: Tre slags kunskap. I D. Davidson: *Språk, tanke och handling*. Stockholm: Thales.
- Fairclough, N. 1995: *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- Foucault, M. 1970: *The order of things: An archaeology of the human sciences*. London: Tavistock.
- Foucault, M. 1972: *The archaeology of knowledge*. London: Tavistock.

- Foucault, M. 1978: Politics and the study of discourse. *Ideology & Consciousness*, 3, 7–26.
- Foucault, M. 1980: *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. London: Harvester Press.
- Foucault, M. 1993: *Diskursens ordning*. Stockholm: Symposion.
- Glüer, K. 2001: Dreams and Nightmares: Conventions, Norms and Meaning in Davidson's Philosophy of Language. I P. Kotatko, P. Pagin & G Segal (red): *Interpreting Davidson*. Stanford: CSLI Publications, s. 53–74.
- Hacking, I. 1999: *The social construction of what?* Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Mannheim, K. 1997: *Essays on the sociology of knowledge*. London: Routledge.
- Merton, R.K. 1968: *Social theory and social structure*. New York: The Free Press.
- Linell, P. 2006: »Bara prat?». Om socialkonstruktivismen som vanställande och vanställd. I M. Kylhammar och J-F. Battail (red): *Det vanställda ordet. Om den svåra konsten att värna sin integritet*. Stockholm: Carlssons.
- Popkewitz, T.S. 1999: Introduction: Critical traditions, modernisms, and the ›posts‹. I T.S. Popkewitz & L. Fendler (red): *Critical theories in education: changing terrains of knowledge and politics*. New York: Routledge.
- Roth, K. 1996: En kritik av samfundstolkningar. *Filosofisk tidskrift*, 17(2), 33–59.
- Roth, K. 2004: Deliberativ pedagogik och deliberativa samtal som värderingsprocedur. I R.Premfors & K. Roth (red): *Deliberativ demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Roth, K. 2006a: Deliberation in national and post-national education. *Journal of Curriculum Studies*, 38(5), 569–589.
- Roth, K. 2006b: Deliberative Pedagogy: Ideas for Analysing the Quality of Deliberation in Conflict Management in Education. I K. Roth & S. Selander (red): Identity and learning in an age of globalisation. *Studies in Philosophy and Education*. (kommande)
- Roth, K. 2006c: Some thoughts for a new critical language of education: Truth, justification and deliberation. I I. Gur-Ze'ev (red): *Toward a new critical language of education*. (kommande)
- Tarski, A. 1956: The concept of truth in formalized languages. I J.H. Woodger (red): *Logic, semantics, metamathematics*. Oxford: Oxford University Press.
- Tholander, M. 2006: Socialkonstruktivismen som myt. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 11(3), 219–222.
- von Glasersfeld, E. 1995: *Radical constructivism. A way of knowing and learning*. London: Falmer Press.
- Wittgenstein, L. 1978: *Filosofiska undersökningar*. Stockholm: Bonniers.
- Vygotsky, L. 1978: *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Vygotsky, L. 1986: *Thought and language*. Cambridge, Mass: The MIT Press.